

PRIJEVODI KUR'ANA NA ENGLESKI JEZIK (III)

Ifet MUSTAFIĆ

3. NAJBITNIJE ODLIKE PRIJEVODA KUR'ANA NA ENGLESKI JEZIK

Sada, kada imamo predstavu o tome šta se sve podrazumijeva pod engleskim prijevodima Kur'ana i kako neki od njih formalno i sadržinski izgledaju, možemo se pozabaviti i nekim općim odlikama ovih prijevoda. Analiza je pokazala da, kada je riječ o prijevodima Kur'ana na engleski jezik, u fokusu istraživanja nije samo sušti prijevod kur'anskog arhetipa, nego i sve drugo što se nađe između korica prijevoda, a to su, uglavnom, stavovi, mišljenja i rasprave prevodilaca izneseni u uvodima, predgovorima i fusnotama, kao i njihov odnos prema tradicionalnoj formi kur'anskog arhetipa. U odlike engleskih prijevoda Kur'ana ubrajaju se, također, i intencije, motivi i ciljevi prevodilaca, kao i terminologija i stil jezika kojim se koriste te ukupan sadržaj, struktura i oblik prijevoda. Značajan dio istraživačke pažnje, posebno kod muslimanskih autora, pridaje se pogreškama u prevođenju i neodgovarajućim prevodilačkim rješenjima.

Cilj ovoga poglavlja je, dakle, pokušati napraviti generalni presjek engleskih prijevoda Kur'ana, s obzirom na njihove najznačajnije odlike, kako opće, tako i posebne.

3.1. STATUS PRIJEVODA KUR'ANSKOG ARHETIPA (JE LI PRIJEVOD KUR'ANA ISTO ŠTO I SAM KUR'AN?!)

Rasprava o tome je li prijevod Kur'ana isto što i sam Kur'an nije počela sa pojavom prijevoda Kur'ana na engleski jezik, bilo muslimanskih ili nemuslimanskih prevodilaca, niti je vezana isključivo za ovu vrstu prijevoda Kur'ana. Razlozi za ovakav stav su jasni. Prvi prevodioci Kur'ana na engleski jezik bili su nemuslimani te, kao takvi, nisu imali nikakvog interesa ali ni kvalificiranosti za rasprave o temama od prvenstveno teološkog značaja. Drugo, prve muslimanske prijevode Kur'ana na engleski jezik, koji su se pojavili gotovo dva i po stoljeća kasnije, pisali su ljudi s manjim stepenom vjerskog autoriteta i stručnosti te s manje naučnim a više angažirano-praktičkim motivima i ciljevima. Ovo pitanje se, prije svega, vezuje za pojavu prvih prijevoda Kur'ana uopće.¹

¹ Pojavom prvih prijevoda Kur'ana, javila se i dilema o tome je li prijevod Kur'ana isto što i arapski original, odnosno može li se prijevod koristiti u vjerskim obredima umjesto arapskog teksta. Iako se u današnje vrijeme to pitanje u praktičkom smislu smatra prevaziđenim i adaktiranim ili se, pak, rijetko postavlja, u vrijeme pojave prvih prijevoda Kur'ana ono je bilo veoma aktuelno, a mišljenja podijeljena. Dok su tri velika pravna

U smislu korištenja prijevoda Kur'ana u obaveznom obredoslovlju (namazu i sl.), ovo pitanje danas nije toliko aktuelno. Međutim, ono što ga čini relevantnim za ovaj rad je drugo pitanje koje iz njega proizlazi ili mu je čak sinonimno, a koje je vrlo česta i omiljena tema gotovo svih prevodilaca Kur'ana na engleski jezik. Riječ je o dilemi je li prijevod Kur'ana Božija riječ kao i sam Kur'an ili nije.

Nijedan prevodilac Kur'ana na engleski jezik, bio on musliman ili nemusliman, ne tvrdi da je prijevod Kur'ana Božija riječ *io ipso*. Naprotiv, većina prevodilaca, naročito muslimanskih, još u naslovu ili, pak, u uvodu svog prijevoda naglašava distinkciju između originalnog teksta Kur'ana i njegovog prijevoda na engleski jezik, tako što naglašavaju da je njihov prijevod, ustvari, prijevoda „značenja (smisla)² Kur'ana, „pretakanje u engleski jezik“³, „poruka“⁴, „engleski prijevod značenja“⁵, „tefsir“⁶, „komentar“⁷, „interpretacija“⁸ Kur'ana“ i sl. Irvingova konstatacija da je Kur'an „doslovno neprevodiv“, jer „svaki put kada mu se čovjek vrati nađe nova značenja i svježije puteve njegove interpretacije; [...] jer je to živa Knjiga“⁹ odražava stav, uglavnom, svih muslimanskih prevodilaca.

autoriteta (imam Malik, imam Ahmed ibn Hanbel i imam Šafija) imali negativan stav prema tome, hanefije su bili malo fleksibilniji, pa su dozvolili Perzijancima korištenje prijevoda Kur'ana u vjerskim obredima, ali samo onima koji nisu znali arapski jezik. Nakon što su Turci, u prvoj polovini XX. stoljeća, ponovo pokrenuli isto pitanje, kairski učenjak Muhammed Mustafa el-Meragi, slijedeći stav Ebu Hanife, upotrebu prijevoda u namazu proglasio je vadžibom samo za one koji ne znaju arapski jezik (Vidi više u: A. R. Kidwai, isto; A. T. Welch, Isto, str. 429; i E. Karić, *Semantika Kur'ana*, Sarajevo, 1998.)

2 Vidi: M. M. W. Pickthall, *The Meaning of the Glorious Qur'an* (1930) London

3 Vidi: Abdur Rahman Tarik i Ziauddin Gilani, *The Holy Qur'an: Rendering into English* (1966) Lahore

4 Vidi: M. Asad, *Poruka Kur'ana* (2004) Sarajevo

5 Vidi: Mahmud Y. Zayid, *Qur'an: English Translation of the Meaning of the Qur'an* (1980) Bejrut

6 Vidi: Muhammad Mofassir Ahmad, *Qur'an: First Tefsir in English* (1979) London

7 Vidi: Khadim Rahman Nuri, *Living Comentary of the Holy Qur'an* (1964) Shillong

8 Vidi: A. J. Arberry, *The Koran Interpreted* (1955) London

9 T. B. Irving, „Introduction to the Noble Reading“, www.theamericanmuslim.org/tam.php/tam/categories/C53/

Stoga, svaki prijevod Kur'ana prestaje biti doslovna Božija riječ i ne može se izjednačavati sa Kur'anom na arapskom jeziku. Za potpuno identičan stav nemuslimanski prevodioci imaju i potpuno drukčiji „argument“. Za njih, naime, ni kur'anski arhetip nije riječ Božija, pa tako ni njegov prijevod na engleski jezik to ne može biti.

3.2 CILJEVI I MOTIVI PREVOĐENJA KUR'ANA NA ENGLISKI JEZIK

Muslimanske, nemuslimanske i kadijanijske prevodioce Kur'ana na engleski jezik inspirirali su različiti ciljevi i motivi. Najbitniji među njima mogu se svrstati u šest grupa: kolonijalističko-politički, misionarski, antimisionarski, orijentalistički, sektaški i odgojno-obrazovni.

3.2.1 Kolonijalističko-politički motivi

Kolonijalistički motivirani prijevodi Kur'ana na engleski jezik su prijevodi čiji je cilj bio učvršćivanje kolonijalne vlasti Velike Britanije u Indiji i drugim muslimanskim zemljama, na način da pomognu kolonijalnoj vlasti da se bolje upozna sa domaćom religijom i kulturom, kao i da se pridobije povjerenje kako naroda tako i njegove uleme. Kod brojnih skupina, među kojima su najpoznatiji kadijanije i ahmedije, ovaj pristup urodio je plodom. Kadijanije su se, pod plaštom islama, otvoreno stavile u službu kolonijalista te, krivo interpretirajući Kur'an i hadis, otupljivali oštricu muslimanskog otpora kolonijalizmu. Ovakvi prijevodi bi se, zbog njihovih političkih ciljeva i učinaka, mogli nazvati i političkim prijevodima.

3.2.2 Misionarski motivi

Kur'an je preveden na engleski jezik i sa jasnom namjerom da se kršćanski misionari pripreme za svoje pohode u muslimanske zemlje koje su bile ili su tek trebale pasti pod kolonijalnu vlast Velike Britanije. Oni su pisali svoje prijevode Kur'ana, koji su, prema A. R. Kidwaju, smatrani „evropskom verzijom musli-

manske svete Knjige¹⁰. Takvi prijevodi (naprimjer, Bellov) obično su imali opširne uvode o islamu, Božijem Poslaniku i Kur'anu te napomene za čitaoce, sa jasnim smjernicama kako „kršćanski“ čitati Kur'an. Kršćanski misionari su, uz kadijanije, najaktivniji prevodioci Kur'ana. Razlog tome, prema Kidwaju, treba tražiti u njihovim antiislamskim motivima i ciljevima. Stoga su oni, smatra Kidwaji, netačni, prepuni nedopustivih grešaka, premetanja, omaški, prevelike prevodilačke slobode i sl. Prijevod G. Salea tipičan je primjerak misionarski motiviranog prijevoda Kur'ana. Ovi i ovako motivirani prijevodi u osnovi su antiislamski.

3.2.3 Antimisionarski motivi

Veći broj, posebno ranih i uglavnom muslimanskih prijevoda Kur'ana na engleski jezik, motiviran je potrebom, kako realnom, tako i emotivnom, da se odgovori na misionarske i antiislamski motivirane prijevode te da se tako korigiraju ogromne greške u njima i tendenciozna tumačenja i predstavljanja islama, Božijeg Poslanika i Kur'ana. Zbog njihove preslobodnosti i emotivne inspiriranosti, na ovakve prijevode Kur'ana se, prema Kidwaju, gledalo s dozom nepovjerenja, za razliku od tumačenja i komentara koji su uz njih išli i koji nisu bili toliko kontraverzni. Ovakav odnos prema tim ranim prijevodima postao je još uočljiviji pojavom sve većeg broja muslimana koji ne govore arapski jezik.¹¹

3.2.4 Orijentalistički motivi

U početku su, prema M. Asadu, i zapadni orijentalisti, među kojima se isticao Richard Bell, vjerovatno pod uticajem križarsko-misionarske i kolonijalističke filozofije i propagande, u svojim prijevodima Kur'ana na engleski jezik svjesno iskrivljivali značenja kur'anskih ajeta. To i ne iznenađuje uzme li se da je, prema jednoj od njegovih definicija, orijentalizam „korporativna institucija za bavljenje Orijentom“, odnosno, „zapadnjački način dominiranja, restru-

ktuiranja i posjedovanja vlasti nad Orijentom“.¹² Međutim, u novije vrijeme pojavili su se ozbiljni znanstvenici akademsko-orijentalističkog diskursa, među koje spada i A. J. Arberry, koji su ozbiljno i pošteno, bez predrasuda, nastojali prenijeti autentično značenje arapskog originala.¹³

3.2.5 Sektaški motivi

Širenjem nekih sektaških pokreta unutar islama, kako onih koji u svome učenju i prakticiranju vjere nisu izišli iz okvira islama, tako i onih koji su se svojim vjerskim nazorom i praksom udaljili ili se suprotstavili temeljnim postulatima islama, došlo je do pojave i njihovih prijevoda Kur'ana, u prvom redu kao sredstva širenja i promocije njihovih učenja i vjerovanja.

Najznačajniji sektaški motivirani i orijentirani prijevodi Kur'ana na engleski jezik su prijevodi kadijanijskih autora. Kadijanije su ujedno i najaktivniji među nemuslimanima u prevodenju Kur'ana, ne samo na engleski, nego i na druge svjetske jezike. Iako se u nekim njihovim prijevodima, kao, naprimjer, u Ghulam-Sarwarovom *Translations of the Holy Qur'an*, kao uostalom i u većini muslimanskih prijevoda, oštro kritiziraju misionarski i neki orijentalistički prijevodi, glavni cilj kadijanijskih prijevoda, prema Kidwaju, ipak je promoviranje njihovih vjerskih stavova i širenje njihovog sektaškog učenja.¹⁴

Isti autor i o šiitskim prijevodima Kur'ana govori kao o svojevrsnim, sektaškim prijevodima, navodeći da se šiitske doktrine mogu naći u komentarima kur'anskih ajeta u tim prijevodima, s tim da njihove autore i dalje smatra muslimanima, a njihove prijevode muslimanskim. Kao primjere takvih prijevoda Kur'ana Kidwaji navodi prijevod S. V. Mira Ahmada Alija *The Holy Qur'an with English Translation and Commentary*,¹⁵ prijevod M. H.

12 Edward W. Said, *Orijentalizam* (1999) Svjetlost, Sarajevo, str. 17

13 M. Asad, isto, str. XXIV

14 A. R. Kidwai, isto

15 S. V. Mir Ahmad Ali, *The Holy Qur'an with English Translation and Commentary according to the version of the Holy Ahlul Bait. With special notes from Ayatullah Agha Haji Mirza Mahdi Pooya Yazdi* (1964)

10 A. R. Kidwai, isto

11 Isto

Shakira *Holy Qur'an*,¹⁶ i S. M. H. et-Tabatabaija *Al-Mizan: An Exegesis of the Qur'an*.¹⁷

3.2.6 Odgojno-obrazovni i naučni motivi

Za vrijeme i neposredno nakon kolonijalne vladavine u muslimanskim zemljama, u Veliku Britaniju i druge evropske zemlje doselio se značajan broj muslimana. Kako se taj broj povećavao, rasla je i potreba za vjerskim obrazovanjem na engleskom jeziku. Da bi se, kako tvrdi Irving, napisao običan ilmihal na engleskom jeziku, potreban je engleski prijevod Kur'ana. Uz pomoć njega, muslimani i drugi na Zapadu mogli bi bolje razumjeti i etički sistem koji prevladava u islamskom svijetu. Tako se Kur'an počeo prevoditi i iz čisto odgojno-obrazovnih i naučnih potreba. Ovako motivirane prijevode pisali su uglavnom muslimani, ali i drugi. Jedan od prijevoda Kur'ana sa naglašenom brigom za obrazovanje običnog puka, posebno mlade populacije, jest Irvingov prijevod,¹⁸ za koji sam Irving kaže da je „namijenjen posebno mladim Amerikancima i Kanadancima, na jasnom, jednostavnom i lijepom engleskom, da – dok su još mladi – shvate šta je Bog rekao Muhammedu prije četrnaest stoljeća u Arabiji“.¹⁹ Što se, pak, tiče akademskih krugova, pogotovo onih nemuslimanskih, prema mišljenju mnogih, Arberryjev prijevod²⁰ je, pored ostalih, još uvijek veoma popularan.

3.3 STRUKTURA PRIJEVODA KUR'ANA NA ENGLESKI JEZIK

Prijevodi Kur'ana na engleski jezik, vjerovatno kao i mnogi prijevodi na druge jezike, pored prijevoda samog kur'anskog arhetipa, sadrže i određene dodatke. U te dodatke, prije svega, spada komentar kur'anskog teksta,

Karachi

16 M. H. Shakir, *Holy Qur'an* (1982) New York

17 S. M. H. at-Tabatabai, *Al-Mizan: An Exegesis of the Qur'ana*, sa perzijskog preveo Sayyid Saeed Akhtar Rizvi (198-), Teheran (objavljeno je samo pet tomova ovog prijevoda)

18 T. B. Irving, *The Qur'an: the First American Version* (1985) Vermont

19 Isto: „Introduction to the Noble Reading“

20 A. J. Arberry, *The Koran Interpreted* (1955) London

najčešće u formi fusnota, a rjeđe u vidu interpolacija, zatim uvod koji su nemuslimanski prevodioci prvenstveno koristili da iznesu svoja, nerijetko naopaka, viđenja islama, Božijeg Poslanika i Kur'ana, a muslimanski da predstave islam iz ugla njegovih sljedbenika i tako opovrgnu neislamske i antiislamske imputacije nemuslimanskih i kadijanijskih prijevoda islamu, muslimanima i Kur'anu. Ovi prijevodi obično sadrže i indeks tema, popis sura, nekada i njihov sadržaj te objašnjenje nekih riječi u Kur'anu, kao i popis korištenih skraćenica. Mnogi prijevodi, posebno nemuslimanski, sadrže i posebne upute o tome kako čitati Kur'an. Iznimno opširan i dug uvod u Bellovom prijevodu Kur'ana²¹ najbolji je primjer uvodnih napomena i ilustracija krajnjih namjera prevodioca.²²

Značajno je primijetiti da, u pravilu, svi nemuslimanski i kadijanijski, ali i većina muslimanskih prijevoda Kur'ana na engleski jezik, iako sa različitim motivima, nastoje biti što je moguće informativniji i poučniji za svoje, uglavnom ciljano, čitateljstvo.

Prijevodi Kur'ana na engleski jezik koji su načinjeni sa arapskog originala najčešće sadrže i arapski tekst Kur'ana.

3.4 TERMINOLOGIJA I STIL PRIJEVODA KUR'ANA NA ENGLESKI JEZIK

Stil je značajna strana kur'anskog izraza. S obzirom da prijevod Kur'ana nije isto što i njegov arhetip, postavlja se pitanje stila u prijevodima Kur'ana. Ako se uglavnom svi slažu da se Kur'an ne može prevesti, znači li to da ni stil kur'anskog arhetipa nije prevodiv, odnosno prenosiv u drugi jezik?

Kada se govori o stilistici u prijevodima Kur'ana na engleski jezik, onda je najčešće riječ o nekoliko pojedinosti: vjerskoj terminologiji,

21 R. Bell, *The Qur'an Translated with a Crucial Rearrangement of Surahs* (1937) London

22 Bellov uvod u prijevod Kur'ana sardži slijedećih jedanaest poglavlja: 1) Historijski kontekst, 2) Muhammedovo poslaničko iskustvo, 3) Povijest Teksta, 4) Vanjska forma Kur'ana, 5) Karakteristike kur'anskog stila, 6) Oblikovanje Kur'ana, 7) Hronologija Kur'ana, 8) Imena objavljene poruke, 9) Doktrine Kur'ana, 10) Muslimanski znanstvenici i Kur'an te 11) Kur'an i zapadni znanstvenici

stilu jezika koji koristi prevodilac i redosljedu kur'anskih sura i ajeta.

Terminologija prijevoda Kur'ana prvenstveno ovisi o jeziku na koji se prevodi, tj. bogatstvu i raznolikosti njegove leksike, ali ništa manje i o vjerskoj pripadnosti prevodioca i naroda na čiji jezik se prevodi Kur'an, kao i o vjerskoj i općoj naobrazbi i orijentaciji prevodioca te o rječnicima i drugim prijevodima Kur'ana koje prevodilac koristi. U većini nemuslimanskih prijevoda Kur'ana na engleski jezik prevladaju kršćanski termini i tzv. „biblijski stil“ izražavanja.²³ Prema Irvingu, primjer je termin *infidel* za nevjernika, što je tipičan križarski termin, za razliku od uobičajenih engleskih termina *nonbeliever* ili *misbeliever*, koji imaju isto značenje.²⁴ S druge strane, imamo orijentaliste koji nekim vjerskim (kur'anskim) terminima, umjesto da ih prevedu na postojeći živi engleski jezik, pokušavaju nadjenuti potpuno nova imena, nepoznata čak i onima čijem jeziku se pripisuju. Tako će, navodi Irving, orijentalisti, umjesto da za učenje Kur'ana (*qira'et*) kažu *reciting the Qur'an for public worship*, kazati *chantillation*, za obilazak oko Kabe (*tawaf*) reći će *circumambulation*, za sedždu *genuflection*, za abdest *ablution*, itd. U brojnim tzv. „lukavim riječima“ orijentalisti su plasirali mnogo predrasuda o islamu. Pravopis po kome su neki vjerski termini pisani potpuno nakaradno, kao „Kaaba“, „moslem“ i „Koran“, rezultat su pukog neznanja i ignorancije. Postoje, upozorava Irving, velike razlike i u transliteraciji arapskih imena i toponima. Njihova transliteracija uglavnom je ovisila o tome ko je bio kolonijalizator u nekoj muslimanskoj zemlji. Na terminologiju engleskih prijevoda Kur'ana najdirektnije utiču i arapsko-engleski rječnici. Ono što, prema Irvingovom mišljenju, odlikuje ove rječnike jesu predrasude, pomanjkanje adekvatnih čisto vjerskih termina, prisustvo misionarske terminologije iz XIX. stoljeća, što sve skupa ukazuje na to da ih nisu pisali vjernici. U ovu grupu, sa stanovišta njihovog korištenja za prevođenje Kur'ana, problematičnih rječnika Irving svrstava i arapsko-engleski rječnik *Havas*,

23 A. J. Arberry, *The Koran Interpreted* (1998) Oxford University Press, Oxford, Uvod, str. XII

24 T. B. Irving, isto

u kome prevladava katolička i misionarska terminologija, a na mjestima je uočljivo i nepoznavanje islama.

Kao i u mnogim drugim jezicima, po uzoru na jezike Objave (*lingua sacra*), tako i u engleskom jeziku postoji stil izražavanja koji se temelji na terminologiji i stilu prepoznatljivom u prijevodima Biblije na engleski jezik – biblijskom ili jakobijanskom stilu. U brojnim prijevodima Kur'ana na engleski jezik, posebno onima koje su pisali kršćanski autori, lahko je uočljiv i prepoznatljiv biblijski stil izražavanja, prepun arhaizama i biblijskih termina, posebno kada se radi o imenima i toponimima.²⁵

Odlika stila kur'anskog arhetipa je i specifičan redosljed kur'anskih sura i ajeta, kao i izvanhistorijsko donošenje informacija o historijskim događajima. Prijevodi Kur'ana na engleski jezik različito su se odnosili prema ovim pitanjima. Muslimanski prevodioci uglavnom su se pridržavali tradicionalnog redosljeda sura i ajeta koji datira još od prve redakcije kur'anskog arhetipa, u vrijeme trećeg halife hazreti Osmana ibn Affana i koji se, u arapskom originalu, zadržao do danas.

Nemuslimanski prevodioci imaju liberalniji pristup te, ne osjećajući se obavezanima poslaničkom tradicijom, mijenjaju redosljed sura, izostavljaju ili premeću kur'anske ajete, pa čak i umeću nepostojeće sadržaje u tekst svojih prijevoda Kur'ana.²⁶ J. M. Rodwell smatra se prvim prevodiocem Kur'ana na engleski jezik koji je pokušao preurediti redosljed sura na temelju hronologije njihovog objavljivanja i tako uvesti novi, tzv. „hronološki redosljed kur'anskih sura“.²⁷ Richard Bell bio je još radikalniji. On je, šezdeset šest godina kasnije, otišao dotle da je mijenjao i redosljed ajeta unutar kur'anskih sura.²⁸

3.5 POTEŠKOĆE I POGREŠKE U PREVOĐENJU KUR'ANA NA ENGLISKI JEZIK

Prevođenje Kur'ana na engleski jezik nesumnjivo je veoma zahtjevan i riskantan

25 Isto

26 A. R. Kidwai, isto

27 Isto

28 Isto

posao. Rizik od pogreške je velik. Njega još više povećavaju zlonamjernost, ignorantnost i predrasude koji se mogu uočiti kod pojedinih prevodilaca Kur'ana. Da bi se rizik od pogreške smanjio, opće je shvatanje da bi prevodilac, pored dobromamjernosti i odgovarajuće obaviještenosti o islamu, trebao biti učen u jeziku na koji prevodi, kao i u jeziku sa kojeg prevodi. U najboljem slučaju, cilj prevodioca, prema mnogim autorima i samim prevodiocima Kur'ana, trebao bi biti postizanje što je moguće veće jezičke i duhovne tačnosti i preciznosti te, istovremeno, čitljivosti i tečnosti prijevoda.

Pošto se Kur'an ne može identično/doslovno prenijeti na drugi jezik, zbog jezičkih razlika koje su evidentne u poređenju sa arapskim jezikom, prevodilac je prisiljen prvo protumačiti značenje Kur'ana, pa tek potom to tumačenje prevesti na svoj, u ovom slučaju engleski, jezik, što, svakako, nosi rizik od odstupanja od jednostavnosti kur'anske poruke. Ako ovim objektivnim poteškoćama dodamo još i eventualne predrasude i ignoranciju prevodioca, neizbježne su greške u prijevodu. Pogreške koje se mogu naći u engleskim prijevodima Kur'ana različite su težine i štetnosti po samu Poruku. Raspon ovih pogrešaka kreće se od onih koje možemo nazvati gramatičkim i lingvističkim, do onih koje zadiru u suštinu i smisao kur'anske poruke.

U prvu, uvjetno rečeno, kategoriju mogu se svrstati pogreške tipa *Gabriel* umjesto *Jibril* za meleka Džibrila (kod Pickhtalla), *adoration* umjesto *prostration* za sedždu, *Apostle* umjesto *Messenger* za Božijeg Poslanika (kod Yusufa Alija, Pickhtala i Shakira), *the nature of all things* umjesto *the names of all things* za kur'anski izraz „imena svih stvari“, itd.

U drugu kategoriju zasigurno spadaju pogreške kojima se u potpunosti ili djelimično mijenja značenje i smisao kur'anskog arhetipa.

Reprezentativni primjeri ovakvih pogrešnih prevodilačkih rješenja mogu se, među ostalima, naći i kod Nessima Josepha Dawooda, koji, u prvom izdanju svog engleskog prijevoda Kur'ana *The Koran*, sintagmu *beni Adem* prevodi kao *children of Allah* (djeca Allahova) umjesto *children of Adem* (djeca

Ademova),²⁹ ili kur'ansku tvrdnju *el-fitnetu ešeddu mine 'l-katl* (smutnja je gora od ubijanja) kao *idolatry is worse then carnage* (idolatrija je gora od pokolja),³⁰ zatim u Saleovom prijevodu, koji Božije attribute *Er-Rahman* i *Er-Rahim* (Svemilosni i Samilosni) prevodi samo kao *Most Merciful* (Najmilostiviji), a kur'anski izraz *ja ejjuhen-nas* (o ljudi) prevodi kao *O people of Mekka* (o Mekkelije)³¹ itd.

4. SISTEMATIZIRANA BIBLIOGRAFIJA CJELOVITIH PRIJEVODA KUR'ANA NA ENGLSKI JEZIK

U prilog daljem istraživanju i izučavanju ove teme i njene popularizacije, u ovom poglavlju donosimo sistematiziranu bibliografiju cjelovitih³² prijevoda Kur'ana na engleski jezik o čijem publiciranju postoji neki pisani trag.

Zadatak ove bibliografije je pobrojati objavljene engleske prijevode Kur'ana i ponuditi najosnovnije bibliografske podatke o njima. Prijevodi su, sukladno ranije primijenjenom metodi klasifikacije, podijeljeni u tri kategorije, shodno tome je li njihov prevodilac musliman, sljedbenik sekte/kadijanija ili nemusliman. Uz prijevode za koje se to moglo pouzdano utvrditi, naveden je i broj izdanja. Kriterij za redosljed prijevoda u svakoj kategoriji ove bibliografije bio je hronologija nastanka prijevoda, odnosno njihovo prvo izdanje.

4.1 MUSLIMANSKI PRIJEVODI

Khan, Mohammad Abdul Hakim, *The Holy Qur'an* (1905) Patiala; podnaslov: „With short notes based on the Holy Qur'an or the authentic tradition of the Prophet (pbuh), or/and New Testaments or scientific truth“, 2 izdanja.

29 Ova greška ispravljena je u kasnijim izdanjima
30 A. R. Kidwai, „English Translations of the Holy Qur'an – An Annotated Bibliography“, <http://members.home.net/arshad/islam.html> (U prijevodima Kur'ana na bosanski jezik termin *el-fitneh* različito je preveden, najčešće kao *zlostavljanje* [Karić i Korkut])

31 Isto

32 S obzirom da predmet ovog rada, nisu nepotpuni niti djelimični prijevodi Kur'ana na engleski jezik, ni ova bibliografija neće sadržavati informacije o takvim prijevodima

Dehlawi, Mirza Hairat (uređivač), *The Koran: Prepared by Various Oriental Learned Scholars and Edited by Mirza Hairat* (1912) Delhi; 2 izdanja.

Abu'l Fadl, Mirza, *The Qur'an Translated into English from the Original Arabic* (1912) Allahabad, Indija; 3 izdanja.

Pickthall, Muhammad Marmaduke William, *The Meaning of the Glorious Qur'an* (1930) London; 27 izdanja.

Ali, Abdullah Yusuf, *The Holy Qur'an: Translation and Commentary* (1934-37) Lahore; 35 izdanja.

Daryabadi, Abdul Majid, *The Holy Qur'an with English Translation and Commentary* (1941-57) Lahore, najmanje 4 izdanja.

Jullundri, Ali Ahmad Khan, *Translation of the Glorious Holy Qur'an with Commentary* (1962) Lahore, 3 izdanja.

Ali, S. V. Ahmad, *The Holy Qur'an with English Translation and Commentary according to the version of the Holy Ahlul Bait. With special notes from Ayatullah Agha Haji Mirza Mahdi Pooya Yazdi* (1964) Karachi, 4 izdanja.

Tariq, Abdur Rahman i Gilani, Ziauddin, *The Holy Qur'an: Rendered into English* (1966) Lahore, 1 izdanje.

Maududi, Sayyid Abul Ala, *The Meaning of the Qur'an*, Vol. I-VI, na engleski preveo Muhammad Akbar, (1967. prvi tom, 1993. svih šest) Islamic Publication, Lahore, Pakistan; drugi prijevod na engleski jezik uradio je i uredio Zafar Ansari pod drugačijim naslovom, *Towards Understanding the Qur'an* Vol. I-VII, Publisher: Islamic Foundation, UK.

Latif, Syed Abdul, *Al-Qur'an: Rendered into English* (1969) Hyderabad, 1 izdanje.

Ali, Hashim Amir, *The Message of the Qur'an Presented in Perspective* (1974) Tokyo, 1 izdanje.

Al-Hilali, Taquiuddin i Khan, Muhammad Muhsin, *Explanatory English Translation of the Meaning of the Holy Qur'an* (1977) Chicago, 2 izdanja.

Ahmad, Muhammad Mofassir, *The Koran: The First Tafsir in English* (1979) London, 1 izdanja.

Asad, Muhammed, *The Message of the Qur'an* (1980) Dar al-Andalus, Gibraltar, najmanje 1 izdanje.

Zayid, Mahmud Y., (checked and revised) in collaboration with a committee of Muslim scholars (pregledan i revidiran u saradnji sa odborom muslimanskih naučnika) *The Qur'an: An English Translation of the Meaning of the Qur'an* (1980) Beirut.

Sarwar, Sheikh Muhammad, *The Holy Qur'an: Arabic Text and English Translation* (1981) Elmhurst.

Shakir, Mohammed Habib, *Holy Qur'an* (1982) New York.

Ali, Ahmad, *Al-Qur'an: A Contemporary Translation* (1984) Karachi, 2 izdanja.

Irving, Thomas Ballantine (Al-Hajj Ta'lim Ali), *The Qur'an: the First American Version* (1985) Vermont, 1 izdanje.

General Presidency of the Departments of Islamic Researches, Ifta, Call and Guidance, *The Holy Qur'an, English Translation of the Meanings and Commentary* (1985) King Fahd Holy Qur'an Printing Complex, Medina, S. Arabija.

Khatib, M. M., *The bounteous Koran: A Translation of Meaning and Commentary* (1986) London, 1 izdanje.

Hoque, Zohurul, *Translation and Commentary on The Holy Quran* (2000) Holy Quran Publishing Project, USA.

Qaribullah, Hassan i Darwish, Ahmad, *The Meaning of The Glorious Koran* (2001) Umm Durman university, Cairo.

Fakhry, Majid, *An Interpretation of the Qur'an: English Translation of the Meanings* (2002) Bilingual Edition. New York: New York University Press.

Abdel Haleem, Muhammad A. S., *The Qur'an: A New Translation* (2004) Oxford World's Classics Hardcover Series, Oxford, Oxford University Press.

4.2 SEKTAŠKI/KADIJANIJSKI PRIJEVODI

Ali, Muhammad, *The Holy Qur'an: English Translation* (1917) Lahore, 10 izdanja.

Sarwar, Ghulam, *Translations of the Holy Qur'an* (1920) Singapore, 8 izdanja.

Ali, Sher, *The Holy Qur'an* (1955) Lahore, 13 izdanja.

Peer, Salahuddin, *The Wonderful Koran* (1960) Aminabad, 2 izdanja.

Nuri, Khadim Rahman, *The Running Commentary of the Holy Qur'an with under-bracket comments* (1964) Shillong, 1 izdanje.

Farid, Malik Gulam (urednik), *The Holy Qur'an: English Translation and Commentary* (1969) Rabwah, 2 izdanja.

Khan, Zafrullah, *The Qur'an: Arabic Text and English Translation* (1970) London, 4 izdanja.

Khalifa, Rashad, *The Qur'an: The Final Scripture* (Authorized English Version) (1978) Tucson, USA.

4.3 NEMUSLIMANSKI PRIJEVODI

Ross, Alexander, *The Alcoran of Mahomet, Translated out of Arabic into French. By the Sieur du Ryer, Lord of Malezair, and Resident for the French King, at Alexandria. And Newly Englished, for the satisfaction of all that desire to look into the Turkish Vanities. To which is prefixed, the Life of Mahomet, the Prophet of the Turks, and Author of the Alcoran. With a Needful Caveat, or Admonition, for them who desire to know what Use may be made of, or if there be danger in Reading the Alcoran* (1649) London, 8 izdanja.

Sale, George, *The Koran: Commonly Called Alkoran of Mohammed* (1734) London, 123 izdanja.

Rodwell, John Medows, *The Koran* (1861) London, 32 izdanja.

Palmer, Edward Henry, *The Koran* (1880) London, 15 izdanja.

Bell, Richard, *The Qur'an translated with a crucial rearrangement of Surahs* (1937) London, 4 izdanja.

Arberry, Arthur John, *The Koran Interpreted* (1955) Allen & Unwin, London, (1996) Oxford University Press, Oxford, (1998) Touchstone, New York, 12 izdanja.

Dawood, Nessim Joseph, *The Koran* (1956) London, 11 izdanja.

Cleary, Thomas, *The Qur'an: A New Translation* (ISBN 192969444X)

ZAKLJUČAK

Prijevodi Kur'ana na engleski jezik, koji su samo jedno poglavlje u povijesti prevođenja i tumačenja Kur'ana, po nekim pitanjima su specifični, dok po drugim dijele sudbinu svih ostalih prijevoda Kur'ana. Ovaj rad se, prvenstveno, bavio specifičnostima engleskih prijevoda, što ne znači da i prijevodi na druge jezike nemaju iste ili slične karakteristike.

Ovo istraživanje pokazalo je da se Kur'an prevodi na zapadnoevropske jezike već nepun milenij, a na engleski gotovo četiri stoljeća. U tom bezmalo polumilenijskom periodu, Kur'an su na engleski jezik prevodili mnogi, kako muslimani, tako i nemuslimani, kako vjerski i lingvistički eksperti, tako i strukovni površnjaci i jezički diletanti, kako dobronamjerni, tako i oni sa nečasnim namjerama i ciljevima, kako vjernici, tako i oni kojima vjera nije bila inspiracija za ovu djelatnost. Ovaj rad je, s obzirom na vjersko-nacionalnu pripadnost, motive i intencije prevodilaca te teološku tačnost prijevoda, identificirao tri osnovne grupe engleskih prijevoda Kur'ana: muslimanske, sektaške i nemuslimanske prijevode.

Iako su muslimanski prevodioci u rasponu od jednog stoljeća načinili više od dvadeset šest prijevoda Kur'ana na engleski jezik, tj. gotovo dva puta više nego nemuslimanski i kadijanijski prevodioci zajedno, za više od tri i po stoljeća nemuslimanski prijevodi doživjeli su duplo više izdanja, a četiri puta malobrojniji kadijanijski gotovo polovinu od broja izdanja muslimanskih prijevoda. Dok je muslimanskih dvadeset i šest prijevoda izdato ukupno stotinu i četiri puta, nemuslimanskih osam prijevoda izdato je ukupno dvije stotine šest puta, a kadijanijskih također osam izdato je četrdeset jedan put. Ovi podaci nedvojbeno govore da su muslimani generalno prevodili Kur'an na engleski jezik više od drugih, ali, isto tako, i da su nemuslimani i kadijanije štampali i distribuirali svoje prijevode mnogo više nego muslimani.

Na temelju nalaza ovog istraživanja, nedvojbeno se može zaključiti da su mnogi engleski prijevodi Kur'ana, posebno oni nemuslimanski i neki sektaški, umjesto da doprinesu boljem razumijevanju islama

kao duhovnog, socijalnog, ekonomskog i pravnog sistema življenja, ustvari dovodili do stvaranja predrasuda i potpuno krivih predodžbi o muslimanima, Kur'anu i poslaniku Muhammedu, a.s. U nekim slučajevima, to je bio rezultat nestručnosti i prevodilačke bahatosti, dok se u većini slučajeva radilo o namjernom i tendencioznom pokušaju da se islam predstavi kao neautentična, retrogradna i lažna religija, kako bi se opravdale pretenzije zapadnih ekonomsko-političkih centara moći za osvajanjem područja na kojima dominira islam te prikrija nastojanja katoličke crkve da pokrsti „barbarske“ narode muslimanskog Istoka.

S druge strane, većina muslimanskih prijevoda Kur'ana na engleski jezik, nerijetko apologetički intoniranih, angažirana je – što svjesno, što nesvjesno – upravo na *damage control*, odnosno na popravljanju štete izazvane krivim i tendencioznim prevođenjem Kur'ana, što se, razumljivo, odrazilo na njihov kvalitet.

S obzirom da su Kur'an na engleski jezik prevodili ili nemuslimani ili, pak, muslimani moderne i postmoderne, primjetno je da su njihov pristup i razumijevanje Kur'ana uglavnom modernistički, a sami prijevodi pretežno racionalističko-reformatorski obojeni te društveno-politički angažirani.

Pored ranijih engleskih prijevoda Kur'ana i prijevoda Kur'ana na druge jezike, prevodioci Kur'ana na engleski jezik koristili i brojne tefsire Kur'ana, kako tradicionalne, tako i modernističke, među kojima su Taberijev, Bejdavijin, Ibn Kesirovov, Razijev, Abduh-Ridaov, Tantavijev i dr. Dodatni izvori za njihov rad bili su hadis, Biblija, rječnici arapskog jezika te neke naučne teorije i dostignuća.

Ovu vrstu prijevoda Kur'ana u najvećoj mjeri karakteriziraju različitost motiva i ciljeva prevođenja Kur'ana te specifičnost terminologije i stila jezika kojim su pisani. Karakteristično za njih je također i to da su prepuni upitnih, ako ne i potpuno krivih i neprihvatljivih prevodilačkih rješenja, što nedvojbeno dovodi u pitanje njihov kredibilitet. Dovodeći u pitanje tradicionalni broj i redosljed kur'anskih sura i ajeta, pojedini engleski prijevodi Kur'ana, svjesno ili ne, dovode u pitanje i njegovu autentičnost i božansku izvornost. Generalno,

kvalitet prijevoda Kur'ana na engleski jezik varira, u zavisnosti od vremenskog perioda u kom su nastali te namjera i ciljeva koje su njihovi prevodioci ili naručioci željeli postići. Tako su raniji prijevodi mnogo slabijeg kvaliteta nego oni kasniji; nemuslimanski i sektaški, zbog mnoštva nedopustivih grešaka, tendencioznosti i predrasuda prevodilaca, manje su pouzdani od muslimanskih prijevoda. Stoga, ne čudi stav M. Asada, koji zaključuje da „nijedan od ovih prijevoda – bilo da su ih uradili muslimani ili nemuslimani – dosad nije približio Kur'an srcu i duhu ljudi odgojenih u drukčijoj religijskoj i psihološkoj klimi i otkrio nešto, koliko god malo, od njegove stvarne dubine i mudrosti.“³³

Uprkos svim njihovim mahanama, prijevodi Kur'ana na engleski jezik ipak su dali značajan doprinos razumijevanju kur'anske poruke na Zapadu, kako među običnim svijetom, tako i u akademskim i intelektualnim krugovima Okcidenta, rušeći tako jezičke, kulturne i civilizacijske barijere između Istoka i Zapada.

LITERATURA I IZVORI

1. Ali, Abdullah Yusuf, *The Holy Qur'an: Translation and Commentary* (1983) Amana Corp., Brentwood, Maryland, USA
2. Anti Ahmediyya Movement in Islam, Deceitful Translations of the Holy Qur'an into Foreign Languages: „Dr. Reshad Khalifa – ‘International Submitters’“, www.alhafeez.org/rashid/Deceitful_translations_of_Quran.htm
3. Arberry, A. J., *The Koran Interpreted* (1998) Oxford World's Classics, Oxford University Press, Oxford
4. Asad, Muhammed, *Poruka Kur'ana*, sa engleskog preveo Hilmo Ćerimović (2004) El-Kalem, Sarajevo
5. Ayoub, Mahmud, „Translating the Meanings of the Qur'an: Traditional Opinions and Modern Debates“, *Inquiry*, 1986, pp. 34-39.
6. Dobrača, Kasim, *Kadijanizam i ahmedizam* (1994) Islamska fondacija, Leicester, Velika Britanija
7. General Presidency of the Departments of Islamic Researches, Ifta, Call and Guidance, Revised and Edited by, *The Holy Qur'an, English Translation of the Meanings and Commentary* (1985) King Fahd Holy Qur'an Printing Complex, Medina, SA

33 M. Asad, isto, str. XXIV

8. Irving, T. B.: „Introduction to the Noble Reading“, www.theamericanmuslim.org/tam.php/tam/categories/C53
9. Irving, T. B., *The Qur'an: the First American Version* (1985) Vermont
10. Karić, Enes, „Muhammed Asad najljepši dar Zapada islamskom Istoku“, u: M. Asad, *Poruka Kur'ana*.(2004) El-Kalem, Sarajevo
11. Karić, Enes, *Semantika Kur'ana*, Bemust, Sarajevo, 1998
12. Kidwai, Abdur Rahim, „English Translations of the Holy Qur'an – An Annotated Bibliography“, <http://members.home.net/arshad/islam.html>
13. Kidwai, A. R., “Translating the Untranslatable: A Survey of English Translations of the Qur'an”, *Muslim World Book Review*, Summer 1987, str. 66-71
14. Maududi, Sayyid Abul Ala, *The Meaning of the Qur'an*, VI tomova, na engleski preveo Muhammad Akbar, 1967. (prvi tom), 1993. (svih šest), Islamic Publication, Lahore, Pakistan
15. Nadwi, Abul Hasan Ali, “Daryabadi Cogently Demonstrates How the Qur'an Stands out Above Other Scriptures“, www.kitabun.com/shopping3/product_info.php?products_id=1073
16. Pearson, J. D., „Translations into specific languages“, u: *Encyclopedia of Islam V*, str. 430-432
17. Rippin, Andrew, “Two New Translations of the Qur'an”, www.h-net.org/reviews/showrev.cgi?-path=231841109092997
18. Rodwell, J. M., *The Koran*, Predgovor, www.truthnet.org/islam/Quran/Rodwell
19. Said, Edward W., *Orijentalizam* (1999) Svjetlost, Sarajevo
20. Sale, George, *The Koran: Commonly Called Alkoran of Mohammed*, (1734) London
21. Watt, Montgomery, „Bell's Introduction to the Qur'an“, www.trutnet.org/Islam/Watt
22. Welch, A. T., „Al-Kur'an“, u: *Encyclopedia of Islam V*, str. 400-432
23. *World Bibliography of The Translations of The Meanings of The Holy Qur'an* (1986) OIC Research Center, Istanbul
24. Zwemer, Samuel Marinus, *Muslim World; a quarterly review of history, culture, religions & the Christian mission in Islamdom*, V, (1915).

Summary

TRANSLATIONS OF THE QUR'AN TO ENGLISH

Ifet Mustafić

The Qur'an is one of the most issued and translated books in the world. It has been translated to more than sixty languages, among these is English. During the half of the millennium, the Qur'an has been translated to this language by various people, with different motives, by Muslims as well as by non-Muslims, by religious and linguistic experts as well as by amateurs and linguistic dilettantes, by those with good intention, but also by those with malicious purpose. First people to take up the task of translating the Qur'an to English were non-Muslims.

First Muslim translations of the Qur'an, however, appeared as a response to disputable, Orientalist and missionary translations of the Qur'an. This article deals with translations of the Qur'an to English language, discusses all the characteristics of these translations, their particularities, intentions, structure, stiles, motives, some specific and disputable translation options, translators, their similarities and differences.

These translations of the Qur'an are mostly characterized by diversity of motives and aims of translating, as well as by the distinctiveness of the terminology and linguistic stiles. One of the features of English translations of the Qur'an is loads of disputable, if not absolutely wrong and unacceptable interpretations, what, undoubtedly makes the credibility of these translations questionable. In this article we identified, on the bases of religious background, motives and intentions of translators, three basic types of translations of the Qur'an: Muslim translations, sectarian and non-Muslim translations.

The quality of the translations of the Qur'an to English language varies, depending on expertise of the translator, historical period in which it was written and finally upon the intentions and motives of the translator. Thus, not all the English translations of the Qur'an are relevant or suitable for the practical usage with the aim of the interpretation of the Islamic faith in the West, nor for educating young generations of Muslims in the West.

موجز

ترجمة معاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية

عفتُ مصطفىتَش

يعتبر القرآن الكريم أحد أكثر الكتب نشرًا وترجمة في العالم، فقد ترجمت معاني القرآن الكريم إلى أكثر من خمسة وستين لغة، من بينها اللغة الإنكليزية. ونجد على مدى القرون الخمسة الأخيرة أن أشخاصًا مختلفي المشارب والتوجهات والنوايا، قد قاموا بترجمة معاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية، منهم مسلمون وغير مسلمين، ومنهم علماء دين وخبراء لغويون، وسطحيون وهواة، ومنهم من كانت نواياه حسنة، ومنهم من كان سيء النوايا والأغراض، ومنهم من كانوا متدينين، ومنهم من لم يدفعهم إيمانهم الديني إلى هذا النوع من العمل. أما المترجمون الأوائل لمعاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية فلم يكونوا مسلمين، بل إنَّ الترجمات الأولى التي قام بها مسلمون جاءت ردًا على ترجمات تبشيرية إستشراقية مشكوك في أمرها. ويبحث هذا المقال في الترجمات المتعددة لمعاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية، بكل خصائصها ومزاياها وأهدافها وبناها وأساليبها ودوافعها وإشكالاتها ومترجميها وأوجه الشبه والاختلاف فيما بينها.

ونجد في معظم الحالات أن هذا النوع من الترجمات يمتاز باختلاف الدوافع والأهداف، وبخصوصية استخدام المصطلحات والأسلوب اللغوي. وتمتاز هذه الترجمات أيضا بأنها مليئة بترجمات ملتبسة ومغلوبة وغير مقبولة، مما يشكك قطعيا بمصداقيتها. ويحدد هذا المقال - بناء على الانتماء القومي والديني للمترجمين ودوافعهم ونواياهم - ثلاث مجموعات أساسية من ترجمات معاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية: إسلامية وطائفية وغير إسلامية.

وتختلف جودة ترجمات معاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية باختلاف خبرة المترجمين والحقب الزمنية التي ظهرت فيها تلك الترجمات ونوايا المترجمين والأهداف التي أرادوا تحقيقها. أما من ناحية الاستخدام العملي في تفسير الإسلام في الغرب، وتعليم الأجيال المسلمة الشابة في الغرب دينهم الصحيح، فإن ترجمات معاني القرآن الكريم إلى اللغة الإنكليزية الموجودة حاليا ليست بنفس الدرجة من المصدقية والقابلية للاستخدام.